

KAS BIJELIH KONJA IZNAD BOKOVA

► Piše: **Ivan Grljušić**

Dan je osvanuo vedar.

Upravo savršeno pogodan za lov.

Poslije sedam-osam dana obilnih kiša »bolesne« južine – koja se svojim vlažnim dahom uvuče u kuće, u kožu, u živce, u kosti... – napokon vedro sunčano jutro.

Spasonosna bura.

Ne ona bijesna, rušilačka vjetrina što lomi borove i izvrće vozila na Dubcima iznad Vrulje, već samo lagan, svjež povjetarac. Pročišćujući dodir sjevera, čije blagotvorno djelovanje može procijeniti samo onaj tko na vlastitoj koži osjeti svu nelagodu, i čak mučninu, koju dugotrajna razdoblja južine stvaraju na ovome području.

Padine Biokova su se zabijele. Noćasne sijevanje i grmljavina, znakovi promjene vremena, donijeli su nekoliko centimetara snijega. Taman toliko da ne predstavlja gotovo nikakvu smetnju pri hodu, ali se zato svaki trag i smjer kretanja divljači izvrsno očitava.

Skupina lovaca zastala je na proplanku. Trebalo se odmoriti, jer do planinarskoga doma ima još dosta, pogotovu po ovako klizavoj oputini. Automobile su ostavili na staroj cesti preko Staze, premda su još mogli voziti i doći znatno bliže domu. Namjerno su odabrali duži put, jer mnogima je ovo jedina prilika da hodajući prevale malo veću razdaljinu. Dolje se more sitno mreškalo. Ponovno je bilo izrazito modro, poslije višednevna tmasta sivila. Tamnomodro. Nebo je postalo duboko. Brački kanal izgledao je toliko blizu kao da se do njega može dobaciti kamenom, uz malo snažniji zamah. Pelješac, Brač, Hvar, Vis, Šolta... ocrtavaju se kao na dlanu. Čista, posve čista pučina: bez tmina, bez sumaglice, bez oblčina; na rubu obzora nazire se talijanska obala. A na sjeveru se bijele bosanske planine. Od Bosne do Italije potreban je samo lagan zaokret glavom.

Skoro nevjerovatno, ali treba se naći u ovakvom danu kristalne čistoće na planini (nema ih baš mnogo tijekom godine) i sudjelovati u svetkovini blagdana širine. Poslije cjelogodišnjih nizinskih perspektiva, ovo je upravo opijajuće. I za one koji se ne penju prvi put.

– Čini mi se da je već treća godina zaredom kako nas za Dan Republike prati lijepo vrijeme. Kao da smo se pretplatili – nasmijao se Brko, prinoseći ustima bocu s rakijom.

– Ne znam koliko je godina zaredom sunčano baš za Dvadeset i deveti, ali ovo je treća godina sa snigon – dodao je lovstvenik Mirko.

***

Poslije zalaska sunca bura je malo živnula. Večernja rumen jamčila je da će ovakvo vrijeme potrajati. Lov je bio uspješan. Ustrijeljen je muflon kapitalac, dva vrijedna divojarca, divokoza te nešto sitne divljači. Mladome javnom tužitelju iz Makarske bio je ovo prvi veći lov. Zapravo je još bio pod dojmom dnevnih slika dok su se ostali lovci polako zagrijavali pićem prije večere što se već spremala u kuhinji doma. Osobito mu se urezalo u pamćenje izrazito crvenilo krvi poštrapano po bjelini snijega. I tuga u očima muflona, u trenu kad nakon zadnjega trzaja stražnjim nogama glava nemoćno pada na snijeg a oči postaju ukočene i staklaste. U njima se od toga časa više nema što vidjeti. Tužitelj Mario uhvatio je onaj kratak tren prijelaza preko praga iz života u smrt. Učinilo mu se kao da muflon baš njega gleda. Zadnjim pogledom. U kutu oka zaoblila mu se suza, i onda je sve iščezlo. Kao da iz probušena dječjega balona izlazi zrak. Glava je klonula. Od maločas živa stvora postala je mješina mesa za hladnjak i lovačku večeru; i glava s rogovima za ukras na zidu. U svega nekoliko sekunda.

Postajalo je sve bučnije, opuštenije i veselije.

Ostalima nisu nadolazile slike koje su progonile Marija. Bili su to mahom iskusni stari lovci, bivši ratnici-pobjednici i sadašnji uglednici i moćnici Podbiokovlja. Naravno, pojačani »mladim snagama« novopečenih »provjerenih kadrova«, poput Marija.

***

Večera je potrajala skoro do pola noći. Jedan za drugim nizali su se na stolovima čudesni gurmanluci velikoga meštra kuhinje šjor Roka, koji je za ovu posebnu priliku bio »dopremljen« iz tučepškoga hotela Adriatic. Moglo bi se reći za Roka da je bio znamenit po svome umijeću. Kako je tako vrstan kuhar dospio u posve prosječan hotelčić, opet je druga priča.

Nekoliko godina Roko je bio osobni kuhar »Najvećega Sina naših naroda i narodnosti«, na veliko zadovoljstvo potonjega. Potom su Sina, još jednom, oženili – prema utvrđenim pravilima novoga ćudoređa. Tek pristigla domaćica Dvora poprijeko je gledala Roka. Razlog? Pravi razlog nije ni postojao, ali bilo je neprilično susretati ga svakoga dana, sada kad su se uloge znatno izmijenile. Sadašnja prva dama za vrijeme rata (s činom kapetana) bila je Rokova pomoćnica u kuhinji Vrhovnoga štaba. Nešto kao guliteljica krumpira i peračica suđa. Morate priznati i sami: nije bilo ugodno, poslije tolike promjene, svakoga dana susretati Roka. Budila bi se neugodna sjećanja. Roka se valjalo osloboditi!

Ali kako? Uživao je golemo povjerenje Najvećega, stečeno još u ratu, što uvijek ima posebnu vrijednost i težinu. No bitan je naum, ostvarenje će doći poslije, prema neumitnu slijedu i načelu postupnosti.

Jednoga dana prva dama našla je u školjkama dlaku.

Onda se drugi put, upravo pred Njegovim Veličanstvom, u srnećemu mesu našla vlat trave.

Dama je bila uvrijeđena. Rokova »nepažnja« ukorena, no nije otpušten. Trebalo se posavjetovati što činiti dalje...

Slijedećom zgodom Roku je umjesto soli podmetnuto nešto drugo. Carska svita dobila je proljev. Meštar je ovoga puta morao otići.

Znajući za njegove odlike i vrsnoću, Udba ga je uzela za šefa kuhinje u svome odmaralištu, to jest tučepškome hotelu Adriatic.

***

Majstorove delicije vapile su za vinom, kao glas iz pustinje. Bio je grijeh ne zalijevati ih, pogotovu uz tako dobar izbor pića.

Lovci su znalački birali i zalijevali. Nije im se moglo predbaciti da nemaju ukusa; ali što je noć više odmicala, vino je počelo pokazivati i svoju goru stranu. Pod sve većim teretom umora, jela i pijanstva odlučili su, nešto prije polnoći, krenuti na počinak.

Raspremili su se, s većim ili manjim naporom. Polijegali. Svjetla su se pogasila...

Bura je potpuno utihnula. I taman što su se neki počeli predavati snu – udolinom se začula jeka.

Posve čudna buka u neokrnjenoj tišini planinske noći. Dosta jaka da odagna san s očiju, teških od umora i vina. Uši su, odjednom razbuđene, posve jasno čule: dolina je ječala od topota konjskih kopita. Tlo je lagano podrhtavalo. Povremeno se čula rijetka njiska i rzanje, no potpuna tutnjava ih je nadjačavala. Galopirajuća bujica slijevala se niz padine Biokova prema domu. Neprekinuto.

U sobama se ne pali svjetlo. Osjeća se u zraku kako uznemirena lica proviruju iza zavjesa. Svi su znali: niz obronke kojima se slijeva topot tek bi mogao sletjeti orao...; konji možda u uobrazilji, ili snu.

Trojica su se našla u predvorju. Problijedjeli. Bez riječi. Istok, Mario, Leopold.

I baš dok su stakla podrhtavala od blizine tutnja, Mario je krenuo prema izlazu. Dva skamenjena lica su ga promatrala. Istok se bojažljivo primakao korak bliže. Vrtjelo mu se u glavi.

Mario je otvorio vrata i stupio vani.

– Isuse...! – otelo mu se.

Dolinom, od vrha prema domu, galopirao je čopor bijelih konja. Snježnobijelih.

Pogledao je bolje i zadržtao: konji su bili bez nogu. Bez ijedne noge. Ipak se čuo topot.

Gledao je nekoliko dugih trenutaka, potom se okrenuo, polako ušao i zatvorio vrata. Dva-tri metra dalje Istok je stajao na mjestu. Tresao se cijelim tijelom. Na čelu su mu se sjale krupne kapi znoja.

Mario prođe pokraj njega u svoju sobu. Istok se nije mogao pomaknuti. One crvene mrlje krvi na snijegu oko ustrijeljene divljači pretapale su se u mrlje oko jame na Prisiki.

– To se potoci krvi spuštaju prema meni. Kako snažno buči – mrmorio je u mislima.

– Usirena tamna krv iz drage kod Veprica... Slijeva mi se niz čelo i obraze. Zatvara mi kapke. Ne... zatvorit ću ih sam.

K vragu, ne pomaže. Još jasnije vidim te proklete stare slike... Lokve domobranske krvi kod Lovreća i oko Imotskoga... Evo i odvratna gola lika staroga kozičkoga lihvara Zvicera. Koliko li se je znoja noćas iscijedilo iz njega... Kao da se krabi... Pa, vjerujem, čitav mali mijeh. A komu je ono palo na pamet da ovako gol cijelu noć melje žito u žrvnju? Neka barem malo vrati što je pojeo, lihvarska stjenica.

– Ali, Bože, ne mogu ga više gledati!

– Ne... Ne... Samo to ne!

– Evo ih... Izviru iz zemlje. Nadižu kamenje iz zatrpane japužine nadomak Zagvozda... Miješaju se krikovi... bijela pût... i crne odore koludrica... Evo ih! Cijela vojska časnih sestara, crnih spodoba, stupa od Širokoga Briga, Humca do Zagvozda i odatle se uspinju na Biokovo? Kako? Od kuda ih toliko? Kako se mrtve mogu umnažati... Nadimaju im se haljine... evo ih... lete...

– Hej, Istok! Koliko te moram zvati? suhim promuklim glasom javio se Leopold i poveo ga prema sobi.

***

Ostatak noći Mario nije oka sklopio. Nastojao je napabirčiti po sjećanju znanje što ga je za studentskih dana stekao u brojnim razgovorima sa sobnim drugom Ivanom, kojemu je mitologija i povijest religija bila glavno zanimanje, dok je redoviti studij (usporedna književnost) odrađivao rutinski.

– Konj..., konj... (mozgao je) uvijek je simbol onostranoga. Podzemni i nebeski znak. Bijeli konj – znao je pouzdano – znak je nebeskih sila. Bez nogu... bez nogu? Nije se mogao prisjetiti što bi to moglo značiti. Okljaštenost? Navezanost za zemno i podzemno...? Hod bez nogu može biti samo let, nagađao je.

– Pohodili su nas znakovi s neba. A ja? Što ja imam s tim? Ne, ne može biti... Ništa. Nije to meni namijenjeno. Nebeski posjetitelj...? Duše...? Bijele duše nedužno pobijenih stižu u pohod svojim krvnicima...? Podsjećaju ih...? Ja sam tu samo slučajan svjedok.

***

Razdanilo se.

Jutarnje rumenilo odražavalo se dolje na morskoj modrini. Pocrnjela, ili pak poblijedjela lica s golemim podočnjacima i upalim očima izlazila su kao utvare iz svojih noćnih skloništa.

Nitko nije prozborio ni riječi.

Mario je prvi izišao vani. Za njim i nekolicina ostalih.

Zinuo je.

Noćas je jasno vidio da su bijelci kljasti. Bez nogu.

A jutros se na bjelini snijega jasno ocrtavaju tragovi konjskih kopita. Cijela draga je išarana njima.

– Tvarni tragovi netvarnoga... – mislio je Mario.

Nijema povorka polako se spuštala prema automobilima ostavljenim na staroj cesti preko Staze. ✍

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»fra Leo Petrović i 65 subraće«, VII., 2 (13),
Široki Brijeg, 2014., srpanj – prosinac, 2014.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14,
88220 Široki Brijeg
HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid

Veza:
tel.: (039) 700-325
faks: (039) 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilu izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada
13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga... (s naznakom za Vicepostulaturu i nakanu):

a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovna Ljubuški:

žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Kriza u svijetu raste, u hrvatskom društvu je opći rasap, ali mi smo i dalje s vama. Ne slušamo prigovore da se trebamo konačno »okaniti kostiju«. Rado bismo to učinili, jer lakše je sjediti u hladovini nego li crnčiti, međutim, tko će nastaviti? Očito malobrojni. Zapravo, stvarna je namjera zaustaviti započeto. E, ne će ići. »Kosti« nam priopćavaju istinu, onu istinu koju su nastojali i nastoje što bolje skriti. Nije to ni po Božjim ni po demokratskim namislima, stoga zahvaljujemo svima koji su kroz proteklo vrijeme zajedno s nama tragali za našima pobijenima, otkrivali njihova posljednja počivališta, način ubijanja, njihovo ime i prezime. Oni više nisu brojke, »društvene štetočine«, sada su ljudi. Trenutna neokomunistička hrvatska vlast ne haje za to. Oni nikada nisu tragali za istinom, oni su nastojali »stvoriti« svoju istinu. Svjestan čovjek nikada im se nije i nikada im se ne će prikloniti. Tražit će ona područja gdje istina stoji na prvom mjestu.

Ovo su misli koje su mi padale na pamet dok smo početkom godine pokapali dvojicu identificiranih ubijenih hercegovačka franjevca. S njima je ubijeno još 26 osoba, najvjerojatnije civila jer DNK analiza svih tijela nije dala potvrđan ishod. Ubili su ih u Ljubuškom, gdje su komunisti imali veliku tamnicu. Na žalost, nisu jedini. Komunisti su revno smicali sve one za koje su posumnjali da bi im mogli biti kakva smetnja u učvršćivanju vlasti. Sudjelovali su u svemu, kako domaći, tako i oni došli sa strane. Kasnije su za sve nagrađeni društvenim povlasti-

cama. Obitelji ubijenih dobiše, pak, progon. Partija nije opraštala. Mogao si se spasiti samo ako si im prišao i postao jednak njima. Na taj se način stvaralo duboko pokvareno društvo, društvo koje nije odisalo ni Božjim ni ljudskim zasadama. »Bilo i ne ponovilo se«, rekao bi puk.

Očito je da nam je stvarati takvo društvo u kojem će komunističke namisli biti odstranjene, društvo u kojem ne će biti totalitarizma bilo koje vrste. Ni divlji i raspojasani kapitalizam nije, naime, ništa bolji od komunizma. Oni su potpuno ista priča. Nama treba društvo u kojemu će se cijeniti mučeništvo, oni koji su pali nevini ili su nevini progonjeni za svoje i naše velike ideale. Primjera oko nas, na žalost, ima bezbroj pa čak i u ove današnje, »suvremene« dane, kako im vole tepati. Zlo nastoji uznemiravati dobrog čovjeka. Jer, ako mučeništvo i mučenici zabljesnu u našoj sredini, što će biti sa zlom? Ukazat će se njegovo pravo lice i nitko više ne će ići za njim. Zbog toga određeni mediji pomno paze da se to ne bi dogodilo. Neprestano proizvode prividnu stvarnost, neprestano nam lažu. Sami smo krivi kad im to dopuštamo.

Hoće li zaista mučeništvo postati ona mudrost koja će nas voditi ili ćemo si dopustiti hod starim, prašnjavim stazama? Naši pobijeni, naš blaženi kardinal Alojzije Stepinac, svi naši mučenici kroz povijest pozivaju nas da se uozbiljimo. Pobjeda je s njima, a ne s umišljenim veličinama.

Mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Glas o znakovima	40
Podsjetnik	20	Pobijeni	42
Povijesne okolnosti	29	Odjek u umjetnosti	47
Povjerenstva	33	Nagradni natječaj	51
Istraživanja	34	Razgovor	54
Glas o mučeništvu	39		